

Методичний коментар до уроку “Світло й тінь”

Мелодія та акомпанемент

Вітаємося

Запропонуйте дітям об'єднатися в групи. Діти вигадують привітання або наспівують на власну мелодію вітальний віршик. Вони самостійно обирають один із варіантів співу — можна співати під фонограму мінус, можна співати хором, а можна вибрати одного-двох солістів, а решта буде їм підспівувати.

Пригадайте з дітьми, як називається виконання пісень без супроводу музичних інструментів. Якщо вони вже чули таке виконання, запитайте, чи подобається їм співати а-капела.

- Як легше співати — під супровід музичних інструментів чи без нього? Чому?

Слухаємо та досліджуємо

Запропонуйте дітям послухати українську народну пісню [“Ой, чий то кінь стоїть”](#) у виконанні квартету “Акорд”. За бажання діти можуть підспівувати.

- Що вас вразило у виконанні?
- Чи всі виконавці співали однаково?
- Коли кілька співаків вели головну партію, а решта підспівували їм?

Мелодія та акомпанемент

Запропонуйте дітям послухати фрагмент добре відомої їм музики — п'єсу “Клоуни” Дмитра Кабалевського. Діти слухають фрагмент п'єси повністю, потім лише мелодію, лише акомпанемент.

- Чи одна й та сама п'єса звучала?
- Чим відрізняється виконання?
- За якими фрагментами ви впізнали музику? Чому саме за цими?
- Скажіть, коли звучала мелодія, акомпанемент, мелодія з акомпанементом.
- Що головне — мелодія чи акомпанемент?
- Навіщо потрібний акомпанемент?
- Як ми впізнаємо музику — за мелодією чи акомпанементом?

Мелодія та акомпанемент — частини одного цілого, саме завдяки їх поєднанню музика стає такою виразною.

Мелодія — провідний голос, саме вона запам'ятовується нам, коли ми слухаємо музичний твір. **Акомпанемент** — ритмічний супровід мелодії, завдяки якому вона стає яскравою, емоційною.

- Чи можна в нотах знайти мелодію та акомпанемент? Як саме?

Запропонуйте дітям дослідити ноти, за якими грали кожний з почутих фрагментів і знайти ноти мелодії та акомпанементу в повних нотах п'єси. Поясніть, що зазвичай мелодію на фортепіано грає права рука (саме мелодія звучить виразніше й голосніше) —

це перший рядок в нотах, а акомпанемент грає ліва рука (він звучить тихіше, щоб уся увага слухачів була прикута до мелодії) — це другий рядок нот.

- Пригадайте, які музичні інструменти найчастіше ведуть мелодію.
- Чи є музичні інструменти, які грають тільки акомпанемент?

Акомпануємо

Запропонуйте дітям заспівати співаночку “Моя тінь” на слова Володимира Нагорняка та додати до мелодії акомпанемент на різних музичних інструментах.

- Як треба грати акомпанемент, щоб мелодія звучала виразніше?

Діти можуть спробувати виконати співаночку а-капела: одні співатимуть мелодію, решта — акомпануватимуть голосом.

- Як мають співати ті виконавці, що акомпанують?
- Чи один ритмічний акомпанемент можна дібрати?
- Від чого він залежить?
- Чи всі музичні інструменти можуть акомпанувати? А вести мелодію?

Місячна доріжка

Місячна стежинка на картині

Роздивіться з дітьми картину українського пейзажиста Архипа Куїнджі “Риболовля на Чорному морі”.

- Які кольори використав художник, щоб зобразити світло?
- Прислухайтеся, який зараз голос у моря. Яке воно?
- Які ще звуки лунають на картині?
- Пригадайте, чи бачили ви місячну доріжку. Чи захоплює вона? Чим вона приваблює?

Можете запропонувати дітям пошукати в себе світлини місячної доріжки і принести до класу.

- Придивіться, як художник змалював місячну доріжку. Як ви думаєте, чому Архипа Куїнджі називають майстром світла?
- Пофантазуйте, куди веде місячна стежинка, чому і коли зникає.

Знайомимося з композитором

Людвіг ван Бетховен — німецький композитор і піаніст. Бетховен — один із найпопулярніших композиторів у світі. Він писав музику в усіх жанрах, що існували в його час. Це і опера, і музика до драматичних спектаклів, і хоріві твори. Найбільш значущими в його спадщині є інструментальні твори: фортепіанні, скрипкові і віолончельні сонати, концерти для фортепіано, для скрипки, квартети, увертюри, симфонії.

Людвіг ван Бетховен народився в сім'ї придворних музикантів у місті Бонн. Його батько був придворним музикантом, викладав вокал, теорію музики та гру на клавесині, але дуже невміло розвивав музичні здібності хлопчика. Він жадав своєму синові слави клавіриста-вундеркінда, але після перших концертів, які не виправдали його сподівань, дещо заспокоївся.

До одинадцяти років у малого Бетховена не було системних занять — його навчали музиканти, знайомі батька. Та в 1779 році Людвіг почав навчатися у відомого композитора, органіста та письменника Крістіана-Готліба Нефе, який вплинув на його формування як творчої особистості.

Велику роль у творчому становленні Бетховена відіграли такі композитори, як Вольфганг Амадей Моцарт і Франц Йозеф Гайдн. Завдяки їм Бетховен переїхав у Відень — це був початок нового періоду життя і творчості. Протягом двох століть саме Відень був одним із найбільших музичних центрів Європи. Коли Людвіг ван Бетховен опинився у Відні, то одразу почав виступати в аристократичних салонах як віртуоз-піаніст і одразу здобув великий успіх. З його майстерністю не могли змагатись інші піаністи того часу. Глибина думки, рішуче та сміливе новаторство характерні для всієї творчості Бетховена.

Місячна соната

Сонату для фортепіано № 14 оп. 27 № 2, відому як “Місячна соната”, Бетховен написав у 1800–1801 роках. Саме ця соната є одним із найвідоміших творів Людвіга ван Бетховена. Соната має підзаголовок *Sonata quasi una fantasia* (Соната в дусі фантазії): Бетховен хотів наголосити на тому, що її форма відрізняється від класичної форми сонати.

Запропонуйте дітям послухати найвідомішу, першу (Adagio sostenuto (до-дієз мінор)), частину сонати, але не наголошуйте на цьому, адже про структуру сонати діти дізнаються лише в 4 класі. Діти слухають “Місячну сонату” у виконанні оркестру.

- Що ви уявляєте, коли слухаєте сонату?
- Опишіть музику. Як ви думаєте, чому її назвали саме “Місячною сонатою”?
- Виконайте вправу “Я — диригент” — уявіть себе диригентом й передайте під музику його рухи.
- Які музичні інструменти ведуть мелодію? Які акомпанують?
- Як гадаєш, чому обрано саме ці інструменти?
- Чи співзвучні музика та картина Архипа Куїнджі?
- Як ви намалювали б те, що змальовує музика? Чому?
- Коли вам хочеться слухати цю музику?
- Чим вона захоплює?

Зверніть увагу, як музика поволі набирає силу, як змінюється звук, як музика набирає нових відтінків. Так ми іноді можемо роздивлятися якусь дрібничку — що більше роздивляємося, то більше знаходимо в ній цікавинок, більше дивуємося, і наше враження змінюється.

Форте і піано

- Як змінюється гучність музики? Чому?
- Схоже на тремтіння місячної доріжки на хвилях?

Щоб описати гучність музики, вживають італійські слова **форте** (голосно) та **піано** (тихо). Ці слова відкривають таємницю назви одного з найпопулярніших музичних інструментів. На відміну від свого попередника, клавесина, фортепіано дає змогу музиканту грати з різною гучністю, завдяки чому музика набуває більшої виразності.

Одна музика — різні виконання

Композитор написав сонату не для оркестру, а для фортепіано. Тож послухаймо музику так, як її уявляв композитор.

- Які нові відтінки музики ви почули?
- Як звучить рояль?
- Прослухайте різні сучасні обробки сонати. Яка з них вам найбільше подобається?
- Спробуйте доєднатися до оркестру та створити свій ритмічний акомпанемент сонати.

Цю роботу можна продовжити

Запропонуйте дітям спробувати сфотографувати сонячні промінці, райдугу, сонячного зайчика тощо.

- Яка фотографія вийшла найбільш вдало? Чому?
- Як легше упіймати світло в об'єктив?

Також можна створити виставку світлин чи картин "Місячна доріжка".

Діти можуть знайти інші картини художників, співзвучні "Місячній сонаті".